

Istoria altfel..!

Implicarea serviciilor secrete românești în primul război mondial.

Spionajul ar fi cea mai veche meserie din lume, dovedită indispensabilă fiecărui stat, practică încă de Moise (conform Vechiului Testament)¹ și servește interesului național.

Începutul primului război mondial a avut ca pretext atentatul de la Sarajevo, din 28 iunie 1914, atentat în care au fost implicate și serviciile secrete² dar și forțe oculte, cum ar fi francmasoneria*, care, conform unor documente, prin loja „Humanitas”, întemeiată la Viena în anul 1869, l-ar fi condamnat pe Franz-Ferdinand la moarte, încă din 1912.

Războiul de independență și mai ales războaiele balcanice, au pus în evidență necesitatea formării unui organism încheiat, din punct de vedere politic și militar, pentru România, prin asumarea unor alianțe³, oamenii politici români Ionel Brătianu și I.G. Duca⁴ considerau că „trei state sunt vinovate în aceeași măsură de izbucnirea războiului mondial –Germania, Austro-Ungaria și Rusia”, dar întrevedeau și posibilele urmări, în sensul că „de la viața arhiducelui, românii n-ar fi câștigat nimic, prin moartea lui se putea câștiga totul”, mai ales „unitatea națională a românilor”. Și acest fapt se petrecea, în condițiile în care: „Oamenii de stat din toate țările importante contribuiseră la construirea unui mecanism al Judecării de Apoi diplomatice, din cauza căruia crizele erau din ce în ce mai greu de rezolvat. Conducătorii militari reduseseră masiv șansele soluționării pașnice prin adăugarea unor planuri strategice care comprimau timpul alocat luării de decizii. Cum însă planurile militare depindeau de viteza de execuție, iar mașinăria diplomatică fusese fixată la tradiționalul ei ritm comod, soluționarea crizei în condițiile unei acute presiuni a devenit imposibilă. Pentru a înrăutăți lucrurile, strategii militari nu le explicaseră colegilor din politică adevăratele consecințe ale demersului lor”⁵.

Potrivit specialiștilor, războiul ar fi avut la origine cauze obiective - lupta pentru reîmpărțirea sferelor de influență între Marile Puteri, dovadă evoluția relațiilor internaționale de la

¹ C. Troncotă., „Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceaușescu”, București, 1999, p.13.

² J. De Launay., „Istoria secretă”, București, 1970, p.19-48.

*. Francmasoneria, este definită, conform lucrărilor de specialitate și dicționarelor, ca fiind o „organizație a oamenilor morali, dreți și toleranți” și care a avut un rol important în societatea umană, de-a lungul istoriei.

³ I. Scurtu., „Presărați pe-a lor mominte ale laurilor foi”, București, 1978, p.7; C.C. Giurescu., „România și primul război mondial. Știri noi din arhivele Vienei”, în „Unitate și continuitate în istoria poporului român”, București, 1968, p.345. (România avea tratate secrete încheiate cu Serbia, unul defensiv și altul cu Gecia, ofensiv).

⁴ Apud C. Troncotă., op.cit., p.33.

⁵ H. Kissinger., „Diplomația”, București, 2013, p.173.

sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, potrivit unui fost secretar de stat al S.U.A.⁶, : „Primul război mondial a izbucnit nu fiindcă țările și-au încălcat tratatele, ci tocmai fiindcă le-au respectat ad literam”. Dar au existat și cauze subiective- asasinatul de la Sarajevo și dorința statelor mici și mijlocii de a realiza propriile lor interese naționale, în cazul Serbiei, Muntenegrului și României⁷. Mai recent, un reputat istoric britanic⁸, afirma că: „Prin implicarea lor în conflicte armate, în 1914, statele europene au dezlănțuit haosul din care au apărut nu una, ci două mișcări revoluționare – din care una a fost anihilată în 1945 (nazismul –n.n.), iar cealaltă avea să se prăbușească în timpul dramaticelor evenimente din 1989 – 1991(comunismul –n.n.)”.

S-a făcut aprecierea, încă din acele momente, de către I.G. Duca, că, având la cunoștință declarațiile țarului Nicolae al II-lea și ale lui Sazonov, din vara anului 1914, de la Constanța, în legătură cu interesele rusești în Balcani, că „sârbii, a doua zi după încheierea războiului balcanic, ar fi cutezat să provoace Austria dacă n-ar fi știut că sunt susținuți?...Trebuie recunoscut că la Petersburg, sau mai bine zis la Ambasada rusească de la Paris, s-a lucrat mai bine, s-a mascat jocul mai cu dibăcie decât la Viena și la Berlin”⁹. Rusia avea în vedere și ocuparea unor teritorii poloneze și a restului Ucrainei, aflate în componența dublei monarhii, dar și a Constantinopolului¹⁰, chiar și cu riscul declanșării unei revoluții sociale interne.

Ni se pare cuprinzătoare și pe deplin justificată, afirmația conform căreia: „...din rațiuni de stat și ordine superioare, serviciile secrete ale Marilor Puteri interesate, n-au făcut altceva decât să producă scânteia ce a aprins focul războiului, urgie pregătită cu mult timp în urmă. Se aplicau principii mai vechi, sesizate încă de Machiavelli în pregătirea populației, sprijinul

⁶. H. Kissinger., op.cit., p. 182.

⁷. V. Duculescu., „Ipostaze ale diplomației”, București, 1986, p.84-90.

⁸. N. Davies., „O istorie a Europei”, București, 2011, p.775.

⁹. C. Troncotă., op.cit., p.35.

¹⁰. H. Kissinger., op.cit., p.178-179; *V. Volkoff., „Tratat de dezinformare. De la Calul Troian la Internet”, București, f.a., p.62-63, în care se afirmă:„În Primul Război Mondial apare o nouă schimbare, bogată în consecințe. Războiul în sine se relevă acum ca un rău și nu se mai justifică decât dacă adversarul este prezentat ca un răufăcător, idee complet nouă și contra căreia s-ar fi Moise, Sofocle, Socrate, Alexandru, Caesar, ...Se cuvine să recunoaștem doar că, ponderea opiniei publice devenind determinată în desfășurarea acțiunilor politice, această opinie trebuia doar convinsă, iar morala furniza teme propagandistice ușor de dezvoltat?...Totuși, să remarcăm în treacăt că informarea și dezinformarea, imediat ce începe să li se facă simțită importanța, caută să creeze un maniheism/confunrare (n.n.), fundamental în care cei buni sunt complet buni, iar cei răi, iremediabil de răi. Informarea nu poate exista fără dezinformare-și,întotdeauna,în sensul unei simplificări moralizatoare.”

oamenilor de știință, practicarea unui război de uzură, în care diversiunea, sabotajul, șantajul diplomatic, spionajul, să ducă la înfrângerea inamicului”.

Începea o altă „epocă de aur” a umanității, care cerea, pe lângă câmpul de luptă, și o activitate deosebită pe frontul secret, în activitățile de spionaj, contraspionaj, diversiune, influență, propagandă, contrapropagandă sau domeniile de acțiune ale serviciilor și organizațiilor secrete.

Situația internațională în primii ani ai secolului XX, au creat multiple complicații din punct de vedere diplomatic și în privința menținerii statu-quo-ului în Balcani, deoarece interesele marilor puteri: Rusia, Austro-Ungaria, Turcia și Italia nu coincideau și stârneau îngrijorare la Paris, probabil și la Londra, Istanbul, dar și la București¹¹.

Din 1883, România era aliată în secret cu Germania, Austro-Ungaria și Italia, alianță necesară în condițiile expansionismului rus în S-E Europei, tratatul¹² având în cuprinderea tratatului, la articolele 2 și 3 stipulări clare, conform cărora cele două state nu trebuie să provoace un stat limitrof. În baza acestui acord, Ionel Brătianu, ca un gest prietenesc, dar și ca o măsură de menținere a păcii¹³, în vara anului 1914, trimite o informație la Berlin și Viena, provenită de la ministrul rus de externe, care tocmai vizitase România, conform căreia Serbia se afla sub protecția imperiului de la răsărit, iar în cazul unui atac din partea habsburgilor, vor exista acțiuni militare de stăvilire a expansiunii monarhiei dualiste spre sudul Balcanilor.

Nici măcar Ionel Brătianu nu credea că țarul nu-și va respecta angajamentele de aliat, în 1916, dar el nu cunoștea „dimensiunile influenței lui Rasputin, al cărui nume nici măcar nu era cunoscut - în acea vreme - în România”¹⁴. Mai târziu, același om politic va fi trimis de Ionel Brătianu, tot acolo ca să „rezolve”, în acord cu generalul D. Iliescu, șeful Marelui Stat Major român, problema revendicării Bucovinei și a sprijinului militar rus în Dobrogea¹⁵.

¹¹. Ș. Rădulescu-Zoner., „România și Tripla Alianță la începutul secolului al XX-lea.1900-1914”, București, 1977, p. 19-22.

¹². I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe., „Relațiile internaționale ale României în documente”, București, 1971, p.468.

¹³. C. Troncotă., op.cit., p.35.

¹⁴. Idem., op.cit., p.97, măsurile fiind continuate/amplificate la nivelul ministerelor și departamentelor, sub pretextul continuării activității de producție în favoarea populației.

¹⁵. C. Argetoianu., „Pentru cei de mine.Amintiri din vremea celor de azi”, vol. al II-lea.Partea a IV-a.1913-1916, București, 1991, p.207.

Problema Transilvaniei și a Bucovinei a reprezentat preocuparea majoră și continuă a tuturor oamenilor politici¹⁶ din capitala României, constituind o cauză permanentă de fricțiuni cu monarhia habsburgică¹⁷. Având ca exemplu modul cum a fost tratată la San Ștefano și la Berlin, în momentele încheierii păcii de la sfârșitul războiului de independență, România a pus „aliaților”, din 1916, o serie de condiții care au stârnit nemulțumiri atât la Paris cât și la Petersburg¹⁸.

În acest sens, trebuie amintită o „întâmplare”, care a avut loc, în iunie 1914 în România, protagoniștii fiind Ionel Brătianu și S.D. Sazonov, aflat în vizită cu țarul Nicolae al II-lea. La sugestia lui Carol I, cei doi merg la Sinaia și pleacă într-o plimbare cu mașina: „automobilul nostru a traversat rapid linia de frontieră spre uimirea postului de vamă și noi am pătruns câțiva kilometri în teritoriul ungar. Presupun că, în momentul când am trecut în Transilvania, același gând a străbătut mintea noastră, intram într-o țară românească care aștepta să fie eliberată și reunită la frații săi. Natural, nu ne-am încredințat gândurile noastre, căci momentul unor asemenea confidențe nu venise încă...Această excursie a fost expresia nepremeditată (oare ? n.n.), a solidarității crescânde a Rusiei și României”¹⁹.

Diplomația secretă a făcut ca tratatele încheiate de România să se anuleze reciproc, mai ales că în țară: „clevetirea, lăudăroșenia, corupția au fost exploatate de serviciile de spionaj străine, dar și „într-o largă măsură ...și de..(n.n.) elementul evreiesc, extrem de corupt și de laș,care se găsea atunci foarte bine plasat mai ales în cercurile comerciale ale țării²⁰....Discuții asupra chestiunilor cu caracter secret se iscau în tramvaie, trenuri, localuri publice, pe stradă, în familie, în fața oricui. Se strigau în gura mare, peste tot locul...informații la adresa armatei, armamentului, dotării etc. și spionii care mișunau peste tot, nu aveau nevoie să facă altceva decât să adune aceste informații, să le coordoneze și apoi să constate cu satisfacție, că toate acestea sunt absolut exacte și complete”. Așa cum aprecia un fost spion²¹: „Agenturile de spionaj există tocmai pentru a obține...informațiile cele mai importante, mai prețioase, mai secrete și mai bine protejate, a căror valoare depășește tot ceea ce poate găsit în documentele deschise, semideschise și chiar închise, însă nu suficient de bine”

¹⁶. V. Atanasiu., A. Iordache, M. Iosa, Oprea M. I, P. Opreșcu., „România în primul război mondial”, București, 1979, p. 147-148, (discursul lui Ionel Brătianu).

¹⁷. M.N. Popa., „Primul război mondial. 1914-1918”. București, 1979, p.235.

¹⁸. Ibidem., op.cit., p.243

¹⁹. D.C. Giurescu., „Istoria ilustrată a românilor”, București, 1981, p.386.

²⁰. Ibidem., op.cit., 41.

²¹. Suvorov,V., „Principiile spionajului.Cum funcționa cea mai puternică și cea mai închisă organizație de spionaj a secolului XX”, București, 2016, p.7.

Nici cadrele armatei nu respectau secretul militar, conform unui alt spion al Puterilor Centrale: „Călătoream, cu vreo două săptămâni înainte de intrarea în război a României, spre Iași, într-un compartiment de clasa I, în care se găseau un general și mai mulți ofițeri români și, văzându-mă că sunt englez și că nu știu românește, generalul și ofițerii au început să discute despre pregătirea României și intențiile pe care le avea Marele Stat Major în caz de război. Generalul, pentru a fi mai explicit, a desenat pe harta aflată în peretele compartimentului, zona de concentrare și direcția de înaintare a unor armate până în regiunea unde două dintre aceste armate se vor întâlni, și apoi, împreună, vor înainta până la Budapesta. Evident, am continuat călătoria până ce ofițerii au coborât din tren și apoi am smuls harta din perete, încântat că am căpătat fără să vreau o așa prețioasă informație”²². Și asta în condițiile în care peste alți 200 de români lucrau pentru spionajul german, fapt descoperit abia în august 1916.

Un ofițer din armata austro-ungară, din Transilvania, va mărturisi că serviciile de informații au predat Marelui Stat Major austro-ungar Codul militar al armatei române (în două exemplare) precum și copia Convenției militare încheiată de România cu Antanta, încheiată în august 1916*.

În desfășurarea evenimentelor nefaste, s-a adăugat și întâmplarea de la Rătești, pe Argeș, la sud de Leordeni, unde la 1 decembrie 1916, doi ofițeri de stat major români, căpitanii Epure și Barcan²³, s-au rătăcit, și au fost capturați de germani, având asupra lor ordinele de operații către Divizia a 8-a. Documentele au ajuns la forurile conducătoare germane, care își propun să distrugă armata română care plănuia operația Neajlov-Argeș, trupele rusești nu intervin și se ajunge la retragerea în Moldova. Reputatul istoric C. Kirițescu, va comenta: „Fatala neprevădere a doi ofițeri români îi ajutaseră” pe inamici să câștige o mare victorie.

Ionel Brătianu, cel care era elogiat de către I.G. Duca²⁴ pentru marile lui calități: principial, autoritar, de neclintit în ceea ce privește drepturile și interesele României, (preferând să demisioneze din funcția de prim-ministru decât să accepte condițiile impuse de aliați la Versailles, în 1918, erudit, patriot, un adevărat om politic, dar definit ca fiind un adevărat

²². C. Troncotă., op.cit., p.41; F. Bichir., „Istoria cu becul în ochi.De la românii din Waffen SS, la amantele lui Nicu Ceaușescu”, București, 2013, p.40.

*. Conform memoriilor unui spion maghiar, fost căpitan în armata austro-ungară, originar din Sibiu și descoperit de autoritățile române abia în anul 1920.

²³. C. Kirițescu., „Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919.”, București, 1989, p.504-505

²⁴. Duca, I.G., „Portrete și amintiri”, București, 1990, p. 45-81.

„cameleon politic”...., având subtilități infinite”²⁵, s-a implicat în anul 1902, pe când deținea funcția de ministru de interne, alături de alți agenți secreți, în recuperarea, de la Budapesta, a planurilor fortului Jilava, care fuseseră vândute de arhitectul Szoke Ferecz, iar în calitate de prim ministru, va organiza la București, sărbătorirea zilei de naștere a împăratului Franz Iosif, la 5 august 1916, poartă tratative secrete cu reprezentanții Antantei, iar la 14 august 1916, remite declarația de război către dubla monarhie. Tot el va cere ajutorul rușilor în Dobrogea, „urmărind planul machiavelic de a pune în prima linie, în fața bulgarilor, trupe ale pravoslavnicului Împărat, pe care prăzarii eliberați în 1877 nu vor îndrăzni niciodată să le înfrunte”²⁶. Tot el a anunțat, la începutul lunii august 1914, intenția de a demisiona din funcția de prim ministru, lăsând locul unui guvern conservator, condus de T. Maiorescu, dar intenția i-a folosit...din plin pentru a asigura secretul declanșării războiului...folosind elementele neutraliste interne, dându-le speranțe, împreună cu regele Ferdinand, că vor fi chemați la putere²⁷. Adevărata „artă a înșelării/dazinformării” a fost „inghițită” și de către ambasadorii centralilor, care l-au contactat pe T. Maiorescu și l-au îndemnat să ceară audiență la rege, se promite lui Barbu Știrbei un mandat ministerial, totul numai până a doua zi, când, la palatul regal: „bătrânul om politic își dă seama că atât el cât și prietenii săi politici și diplomații austro-germani, interpretaseră greșit ultimile evenimente. Precipitarea lor nu avusese loc pentru o schimbare de guvern, ci pentru intrarea în război. „Așadar am fost sistematic induși în eroare de Brătianu și poate și de rege”..., va mărturisi Titu Maiorescu²⁸, plin de amărăciune, în memoriile lui. „Brătianu căuta tocmai să adoarmă pe austrieci, ca să-și termine negocierile cu Antanta”²⁹.

Împăratul Wilhelm al II-lea, în momentul în care află despre hotărârea Consiliului de Coroană de la Sinaia, din august 1914, scrie: „Aliații se depărtează de noi înainte de război ca de mere putrede! Este o prăbușire totală a diplomației externe germane, ca și a celei austro-ungare. Aceasta ar fi trebuit și putut fi evitat”³⁰. Trimișii diplomatici ai Puterilor Centrale își ascund cu mare greutate sentimentele, iar O. Czernin îl „informează prietenește” pe Ionel Brătianu că s-a încheiat cu Bulgaria o alianță, aceasta fiind în continuare amica României, „câtă vreme vom fi prieteni”. Abia la 5 august, primul ministru român va primi răspunsul oficial,

²⁵. C. Troncotă., op.cit., p.51.

²⁶. C. Argetoianu., „Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de azi”. vol. al II-lea. Partea a IV-a. 1913-1916, București, 1991, p.209.

²⁷. I. Bulei., „Sistemul politic al României moderne. Partidul conservator”. București, 1987, p.411-412.

²⁸. Ibidem., op.cit., p.413.

²⁹. C. Argetoianu., op.cit., p.211.

³⁰. I. Bulei., „Arcul așteptării. 1914.1915.1916”, București, 1981, p.68.

conform căruia Puterile Centrale continuă a privi România ca aliată a lor și nu comentează. Ionel Brătianu va afirma, în fața colegilor de cabinet: „Nu doresc nici celor mai mari dușmani ai mei să trăiască ceasurile pe care le-am trăit când reprezentanții Austro-Ungariei și Germaniei au cerut azi-dimineață să mă vadă”³¹.

„La Consiliul de Coroană toată lumea, în afară de Carp și de Rege, a fost pentru păstrarea neutralității, prin interpretarea strictă a tratatului nostru care prevedea intrarea României în acțiune numai în ipoteza în care Puterile Centrale ar fi fost atacate, ceea ce nu fusese cazul. Deși simțise că „imponderabilele” lucrau, împotriva lui, Regele sperase o solidarizare a tuturor politicienilor săi cu dînsul, și faptul că Consiliul întreg (mai puțin Carp), îl abandonase, l-a impresionat adânc – iar telegramele de mustrare pe care le-a primit a doua zi de la Împăratul Wilhelm și Franz Josef, i-au dat ultima lovitură: două luni mai târziu a murit..”³².

La 12 octombrie 1914, agenții serviciilor românești reușesc o adevărată „lovitură”, contra Puterilor Centrale, reușind să „subtilizeze”, iar în scurt timp să înapoieze, bine motivat, servieta, care conținea documente secrete (pe lângă cifrul diplomatic, lista cu agentura de spionaj din România), a contelui O. Czernin.

Același lucru se va repeta, la 16 august 1916³³, cu reprezentatul Germaniei, aflând că au fost demascați ca fiind agenți în slujba dușmanului, se vor sinucide generalul A. Zotu, șeful Marelui Stat Major al armatei române, și maiorul Ionescu.

În perioada neutralității, în anul 1915, guvernul român nu acceptă tranzitul, dinspre Austro-Ungaria și Germania către Turcia, probabil ca urmare a tratatelor încheiate cu Grecia și Serbia, încă în timpul cât prim ministru a fost Titu Maiorescu³⁴, dar permite ca 150 de vagoane și șase locomotive ale C.F.R.-ului să fie trimise prin Iași, în Galiția, în scopul transportului de trupe rusești, fapt care a provocat protestul legației dublei monarhii³⁵. Diplomația austro-ungară s-a folosit și de unele personalități bulgare³⁶ care să acționeze împotriva României.

³¹. Al. Marghiloman., „Note politice.1897-1924”, București,1927, vol.I, p.237-238.

³². C. Argetoianu., op.cit., p.104.

³³. C. Troncotă., „Istoria”, op.cit., p.53.

³⁴. Ibidem., op.cit., p.35.

³⁵. C. Nuțu., „România în anii neutralității (1914-1916)”, București, 1972, p.202.

³⁶. Ibidem., op.cit., p.203.

Activitatea serviciilor secrete a permis guvernului român să cunoască, în iunie 1915³⁷, intenția Italiei de a intra în război alături de Antantă. De altfel, Marele Stat Major al armatei române, prin col. Radu Rosetti, „trimite în misiune”, pe locotenentul Ilie Șteflea³⁸, în octombrie 1915, la Brașov și Predeal, în scopul observării, din tren, amplasamentul trupelor austro-ungare, sistemul de pază, amplasarea unităților în garnizoane, dotarea cu armament, dacă sunt locașuri de minare a tunelurilor dintre Timiș și Brașov, să afle starea morală a trupelor, mai ales că în componența armatei, intrau și numeroși soldați ai etniilor din imperiu. Au mai fost și alți români trimiși cu aceeași misiune, în Bucovina au ajuns Matei Cosma, Spiridon Boite și Aurel Moldovan, în Banat Maria Bălan, iar în Dobrogea Vasile Branca și Constantin Duca. Și conservatorii, în 1905, prin N. Filpescu³⁹ îl trimit pe C. Stere, cu o misiune secretă în Rusia.

După o perioadă de neutralitate, în condițiile în care asupra țării noastre se exercitau presiuni din partea ambelor grupări aflate în conflict, România s-a alăturat Antantei, la 14 august 1916, printr-o alianță politico-militară încheiată cu Rusia, Franța, Anglia și Italia, care promitea satisfacerea dezideratului unirii cu patria a teritoriilor românești aflate sub dominația austro-ungară, respectiv Bucovina și Transilvania⁴⁰. În momentul aflării acestei știri, generalul E. Ludendorff notează: „Intrasem într-o luptă titanică, fără seamăn (...) nu puteam să-mi dau seama pe atunci cât de greu ne lovea declarația de război a României”, datorită „politicii egoiste a Ungariei și a aprobării sale pasive de către Germania”⁴¹.

Dar ceea ce nu au aflat forurile politice de la București, a fost faptul că, la 11 august 1916, fusese încheiat un acord (secret) între Franța și Rusia, prin care se asigurau reciproc ca, la sfârșitul conflictului, în momentul negocierii condițiilor păcii, să poată fi discutată întinderea teritorială și să nu aibă egalitate de tratament cu puterile Antantei⁴². În final, situația internațională și voința românilor a făcut ca diplomația secretă să anuleze tratatele, iar suveranitatea și integritatea teritorială să nu fie amenințate.

³⁷. C. Nuțu., op.cit., p.204.

³⁸. C. Troncotă., op.cit., p.55-56.

³⁹. P. Șeicaru., „România și Marele Război”, București, 1994, p.67.

⁴⁰. E. Răcilă., „Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial. 1916-1918”, București, 1981, p.8; M. Mușat, I. Ardeleanu., „De la statul geto-dac la statul român unitar”, București, 1983, p.432-433.(referitor la caracterul participării României la primul război mondial și pregătirea politico-diplomatică: ***, „Istoria militară a poporului român”, București, 1988, p.339-348.)

⁴¹. N.Ciachir, Gh. Bercan., „Diplomația europeană în epoca modernă”, București, 1984,p.482.

⁴². C. Troncotă., op.cit., p.38-39.

Se cuvine a fi amintit faptul că, oamenii politici și serviciile secrete românești au acționat greșit neavând informațiile necesare, dar și în domeniul contrainformativ, cu toate că au fost depuse eforturi deosebite în ambele direcții. Astfel, în 1905, Nicolae Filipescu a putut să-i „procure” lui Constantin Stere, în acea vreme profesor la Universitatea din Iași, un pașaport fals, pe un nume fictiv, în vederea pătrunderii în Basarabia, cu scopul de a pregăti populația românească în vederea obținerii unor revendicări naționale⁴³. Și asta în condițiile în care, „oricât de neverosimil ar părea, oamenii politici, chiar și partizanii aplicării stricte a tratatelor cu Puterile Centrale, nu erau informați despre situația din Rusia. Ei țineau seama numai de întinderea ei geografică....dar ignorau realitățile complexe ale acestui imperiu care păstra, în secolul XX, structura feudală a veacului XV”⁴⁴. Constantin Argetoianu, plin de sarcasm și ironie, afirmă despre Al. Marghiloman: „mi s-a arătat (între 1914-1916), când germanofil, când francofil, când neutrofil, deci demonstrează babilonia ce domnea în acea nelămurită epocă, în mințile oamenilor, și mai ales în a conducătorilor”. Iar despre N. Filipescu: „...a venit din Germania foarte abătut, de tot ce văzuse. Sub pretext de îndeplinire a diferitelor formalități, fostul ministru de război român fusese plimbat prin toată Germania, de la Baden-Baden la Berlin și de la Berlin la Viena, ca să vadă cum se făcea mobilizarea nemțească și să ia contact cu armata Kaizerului. Între patru ochi, câteva ceasuri după sosirea lui în Sinaia, Filipescu îmi spunea: „Mi-e frică de un nou 70, armata asta nu poate fi bătută”, și de aici în – grijorarea-(n.n.), „Ce ne facem ?”⁴⁵.

Activitatea de spionaj a Puterilor Centrale, pe teritoriul românesc, a fost diversă și complexă⁴⁶, pornind de la regele Carol I, care până la 10 octombrie 1914, corespundea cu vărul său Wilhelm al II-lea împăratul Germaniei și cu Franz Josef împăratul Austro-Ungariei, mai ales în privința alimentelor și a petrolului necesar acestora în efortul de război. S-au înființat centre de spionaj la Timișoara, Sibiu, Brașov, Cluj, Cernăuți, Sofia, care să raporteze despre starea de spirit a populației, potențialul economic și militar, plamurile de operații ale armatei, aflarea cuprinsului tratatelor secrete încheiate cu Antanta, legăturile cu mișcarea de eliberare din Transilvania și Bucovina. Cu mari sume de bani, au fost recrutați politicieni, ziariști, ofițeri, precum și funcționari publici. Pentru a-și realiza obiectivele: „între 1870-1916, s-a produs o adevărată năvălire de nemți în România, cu mărfuri, cu

⁴³. P. Șeicaru., „România în Marele Război”, București, 1994, p.67-68.

⁴⁴. Ibidem., op.cit., p.96.

⁴⁵. C. Argetoianu., op.cit., p.106.

⁴⁶. C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu., „Fapte din umbră”, vol. II, București, 1977, p.57-58.

meșteșuguri, cu cultură și idealuri, cu pretenții civilizatoare”, așezați în centre urbane și rurale, străbătute de căi de comunicații importante.

Un caz semnificativ în acest sens, descoperit ulterior de autoritățile române, este cel al Rașelei Juster, stabilită în comuna Țîntăreni, la intersecția șoselei naționale Turnu Severin-Craiova-București cu șoseaua Petroșani-Târgul Jiu-Filiași, sub acoperirea unei „îndeletniciri” pașnice-tinichigeria -, dar de fapt era unul dintre numeroșii „spioni acoperiți”. În timpul ocupației, a servit ca „traducător” pentru inamic, „ieșea în piața târgulețului unde avea casa, chema la ea ofițeri, le da vin, prăjituri, etc. În public, afirma fără jenă că luptătorii noștri sînt niște mizerabili, pe care falnicele armate germane ar trebui să-i spînzure nu să-i împuște. A indicat patrulelor germane tranșeele unde luptaseră ostașii noștri, precum și direcția în care s-au retras. În noiembrie 1916, i-a pungășit pe toți refugiații din județul Gorj, care fiind ajunși din urmă de trupele germane și austro-ungare și urmînd a se înapoia la vetrele lor, nu puteau trece peste podul Gilortului, unde era gardă nemțească, fără bilet de liberă trecere din partea ei, bine plătit. La casele celor ce s-au refugiat, a mers cu nemții și a spart ascunzătorile, unde refugiații își ascunseseră averile, luîndu-le tot ce era mai bun, ca mărfuri și lucruri casnice. Umbla din casă în casă, înscriind cu nemții tot avutul sătenilor și știind unde au ascuns cerealele și avera lor, ea îi denunța de le luau totul”⁴⁷.

La aceleași procedee au recurs, din păcate, și alți spioni ai centralilor: dr. Iuliu Cohn în Craiova, N. Eidinger în Bucovina, Bernard Rosenthal alias Bizon Rozescu, Benjamin Herșcu Leiba, Romulus Popescu la București⁴⁸, contele Rudiger Aldemann, care în timpul ocupației a fost șef al poliției secrete germane din București, cel care va reveni în calitate de „diplomat”⁴⁹

Mai gravă, a fost trădarea militarilor: col. Al. Sturza⁵⁰, col. V. Verzea⁵¹, lt.col. C. Crăiniceanu⁵², lt. Wachmann, dar și a unor oameni politici: Al. Marghiloman, A. Costinescu, I. Panaitescu-directorul general al Siguranței...

Trebuie amintită și activitatea lui Mihail Moruzov, care, cu ocazia numirii la conducerea Serviciului Secret de Informații, este beneficiarul activității anterioare, desfășurată încă din

⁴⁷. C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu., „Fapte din umbră”, vol. II, București, 1977, p.63.

⁴⁸. Ibidem., op.cit., p.111-127.

⁴⁹. Arhivele statului, București, dos.

⁵⁰. Ibidem., op.cit., p.89.

⁵¹. Idem., op.cit., p.97.

⁵². Idem., op.cit., p.91.

anii anteriori începerii războiului, după cum se afirmă de către autoritățile militare în propunerea de decorare⁵³, cu Ordinul „Coroana României”, atunci când: „s-a distins în ziua de 17 ianuarie, salvând viața a doi ofițeri superiori români și a unui ofițer francez...Acest funcționar a avut cea mai mare activitate la M.S. Major, în timp de pace și în campanie, aducând reale servicii oștirea”. El a înființat și condus un serviciu special care a acționat în Dobrogea, aflat în subordinea Marelui Cartier General. Una din cele mai spectaculoase realizări s-a desfășurat în iarna anului 1917-1918, cu ajutorul unui agent, Fomino⁵⁴, cunoscător al limbilor bulgară și germană, sub acoperirea unui ofițer român, este trimis în zona ocupată de trupele germano-turco-bulgare, sub pretextul luării unor măsuri care să îmbunătățească situația prizonierilor de război și să permită repatrierea refugiaților.

Scopul real al misiunii era acela de a obține informații, direct de la sursă, despre situația din teritoriul ocupat de inamic și despre acțiunile militare viitoare. Ajuns la Tulcea, în tabăra dușmanului, Moruzov se întâlnește cu ofițerul german von Rieger, șeful spionajului german din zona Dobrogei, cu ofițerul bulgar Balef, având aceeași misiune și cu Hans Helling, adjunct al șefului serviciului de spionaj al Puterilor Centrale din zona Balcanilor. A identificat, cu această ocazie, dispozitivul inamicului, lipsa de alimente care afecta populația, dar a obținut și mai multe numere din ziarul „Lumina” și „Gazeta Bucureștiului”, care serveau propagandei dișmane și din lectura cărora a putut obține informații utile⁵⁵.

Va reuși să infiltreze în rândul serviciilor dușmane și câțiva agenți proprii, pe lângă frații săi, Afanase Moruzov pictor și Ioan Moruzov, ultimul „recrutat” de serviciile bulgare, dar și pe ofițerul Hans Helling, alături de organizarea unei vaste rețele de spionaj, alcătuită din localnici, care, sub înfățișarea unor „pescari și contrabandiști”, acționau în Marea Neagră, în spatele frontului în mic, uneori cu pierderi umane⁵⁶, dar informațiile, foarte utile, au stat baza elaborării planurilor de operații ale Marelui Cartier General român, din anul 1917.

Trebuie remarcată și încercarea de capturare a unui spion german foarte important, von Mayer, din cadrul serviciului de spionaj maritim, încercare soldată cu uciderea acestuia, fapt care i-a fost imputat mai târziu lui Moruzov, de către amiralul W. Canaris, șeful Abwehr-ului, Serviciul de informații al armatei germane, ca urmare a acestei acțiuni, lui Moruzov i se va

⁵³. Arhivele statului, București, dos. F.A. 20954, vol. I, fila 754-755.

⁵⁴. I. Bodunescu, I. Rusu-Șirianu., „Descifrarea unei istorii necunoscute”, București, vol. III, 1975, p.14-15.

⁵⁵. Ibidem., op.cit., p.16.

⁵⁶. Arhivele statului, București, dos. F.A., 20954, vol. II, fila 95.

rezerva celula numărul 1 din fortul de la Jilava, fiind ucis de legionari, la ordinele Berlinului, în noaptea de 26/27 noiembrie 1940.

La recomandarea generalului H. Berthelot⁵⁷, șeful Misiunii Aliate de pe frontul din Moldova, în anul 1917, a fost trimis în Franța, Eugen Cristescu, pe lângă Biroul 2, în vederea însușirii unor cunoștințe de expertiză grafică, a unor texte vizibile și invizibile, microfotografie, criminologie, identificări judiciare...; el va deveni succesorul lui Moruzov, la conducerea Serviciului Secret de Informații.

Efortul dramatic al soldaților și ofițerilor români, inclusiv în planul serviciilor secrete, folosind și aviația⁵⁸, în misiuni de vânatoare-bombardament, pentru realizarea unor zboruri de recunoaștere foto a dispozitivului inamic, de lansare a unor pachete cu manifeste, scrisori, și instrucțiuni destinate și „persoanelor aflate sub ocupație”, de urmărire a zeppelinelor dușmane, de bombardament sau de apărare a teritoriului național și a liniei frontului⁵⁹, dar și de dirijare a focului artileriei, și mai ales, de „plantare sau de recuperare” a unor informatori români, aflați în spatele liniilor dușmane⁶⁰, acțiuni ce au contribuit, din plin, la marile victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz⁶¹, din vara anului 1917, precum și: „serioase consecințe de ordin militar”⁶², dar și politic.

Dar situația din Rusia, („revoluția” condusă de bolșevici) și debandada care a cuprins armata rusă de pe frontul din Moldova, fapt despre care se știa și pe frontul din Italia⁶³, în decembrie 1917.

La sfârșitul luptelor, în iulie-august 1917, guvernul Al. Marghiloman⁶⁴ are de rezolvat mai multe chestiuni:

⁵⁷. I. Bodunescu, I. Rusu-Șirianu., op.cit., p. 24.

*. În schimbul a trei pachete de ceai și a câtorva kilograme de cașcaval!(Cf.I.Bodunescu, I. Rusu-Șirianu., „Decifrirea....”, op.cit. p.15-16. (Și-a riscat viața, în acea zi friguroasă de decembrie, Dunărea fiind afectată de furtună!)

*. I. Bodunescu, I. Rusu-Șirianu., op.cit., p.17-18.(Din 10 agenți, trimiși în spatele frontului, 4 s-au înapoiat aducând informații valoroase, 2 au fost prinși și executați, alți 2 au fost uciși în timp ce încercau să treacă linia frontului, iar 2 au dispărut).

⁵⁸. ***. „Istoria aviației române”, București, 1984, p.87-126.(Peste 621 de misiuni executate în două luni și jumătate, 28 de eroi ai aviației române, alături de alți eroi francezi, sunt înscrise pe frontispiciul Monumentul eroilor aerului din capitală).

⁵⁹. I. Batalli, V. Mocanu, I. Strujan., „Pe aici nu se trece”, București, 1976, p. 156-163.

⁶⁰. C. Nicolau., „Proba de foc. Amintiri. Iunie 1916-ianuarie 1918. București, 1983, p.33-112.

⁶¹. D. Dumitrescu, M. Manea, M Popescu,, „Mica enciclopedie a Marelui Război. (1914-1918)”, București, 2014, p.120-123.

⁶². ***. „Istoria militară a poporului român”. vol. V, București, 1988, p. 634.

⁶³. D. Ciunbrudean., „1914-1918. Jurnal de front al caporalului Dumitru Ciunbrudea”, București, 1969, p.290. (Rușii au dispărut de pe câmpul de luptă).

- a) îndeplinirea obligațiilor economice și militare prevăzute în Tratatul de la București-Buftenă,
- b) satisfacerea cererilor armatei de ocupație,
- c) oprirea mișcărilor revoluționare,
- d) încadrarea Basarabiei la România,
- e) dublarea „corpului de jandarmi” prin care sunt menținuți sub drapel câteva mii de foști combatanți) și trimiterea unor forțe militare dincolo de Prut,
- f) amânarea predării, cât mai mult timp posibil, către centrali, a unor mari cantități de arme și muniție⁶⁵sau predarea lor, conform tratatului „de pace”, în condiții cât mai precare.

În concluzie, activitatea serviciilor secrete românești, a reușit în mare măsură, alături de vitejia și spiritul de sacrificiu al soldaților și ofițerilor români, să contracareze eforturile financiare, economice, politico-diplomatice și militare ale dușmanilor, împlinind „unirea cea mare”.

Prof. Nanu Valentin

Colegiul Tehnic „D. Mangeron” Bacău.

⁶⁴. I. Bulei., Sistemul politic al României moderne.Partidul conservator”, București, 1987, p.457.

⁶⁵. *.....(Din numărul, prevăzut, de 21 de trenuri, fiecare având 20 de vagoane, au plecat numai 7 trenuri, încărcate cu arme vechi, fără culase și proiectile, fără praf de pușcă)

BIBLIOGRAFIE

- Argetoianu C., „Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de azi”, vol. al II-lea, Partea a IV-a. 1913-1916., București, 1991.
- Balotescu N, Burlacu D, Crăciun D, Dăscălescu J, Dediu D, Gheorghiu C, Ionescu C, Mocanu V, Nicolau C, Popescu-Roseți I, Prunariu D, Tudose S, Ucrain C, Zărnescu Gh. „Istoria aviației române”, București, 1984.
- Batalli I, Mocanu V, Strujan I., „Pe aici nu se trece”, București, 1976.
- Bichir F., „Istoria cu becul în ochi. De la românii din Waffen SS, la amantele lui Nicu Ceaușescu”, București, 2013.
- Bodunescu, I., Rusu-Șirianu, I., „Descifrarea unei istorii necunoscute”, București, 1975.
- Bulei I., „Sistemul politic al României moderne. Partidul conservator”, București, 1987.
- Bulei I., „Arcul așteptării. 1914. 1915. 1916”, București, 1981.
- Davies N., „O istorie a Europei”, București, 2011.
- Duculescu V., „Ipostaze ale diplomației”, București, 1986.
- Dumitrescu D, Manea M, Popescu D., „Mica enciclopedie a Marelui Război (1914-1918)”, București, 2014.
- Giurescu, C.C., „România și primul război mondial. Știri noi din arhivele Vienei”, în vol. „Unitate și continuitate în istoria poporului român”, București, 1968.
- Giurescu, C. D., „Istoria ilustrată a românilor”, București, 1981.
- Ionașcu I., Bărbulescu P., Gheorghe Gh., „Relațiile internaționale ale României în documente”, București, 1971.
- Kirițescu, C., „Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919”, București, 1989.
- Kissinger, H., „Diplomația”, București, 2013.
- L. Launay de J., „Istoria secretă”, București, 1970.
- Marghiloman, Al., „Note politice”. vol. I, București, 1927.
- Neagu, C., Marinescu, D., Georgescu, R., „Fapte din umbră”, vol. II., București, 1977.
- Nuțu, C., „România în anii neutralității (1914-1916)”, București, 1972.
- Mușat, M., Ardeleanu, I., „De la statul geto-dac la statul român unitar”, București, 1983.

Pascu, Șt, Ceașescu I., Ștefănescu Ș., Mușat, M., Ardeleanu, I., Tudor, Gh., Alexandrescu, V., Ionescu, E.M., Talpeș, I., „Istoria militară a poporului român”, vol. V, București, 1988.

Popa M.N., „Primul război mondial. 1914-1918”, București, 1979.

Răcilă, E., „Contribuții privind lupta poporului român pentru apărarea patriei în primul război mondial. 1916-1918”, București, 1981.

Rădulescu-Zoner, Ș., „România și Tripla Alianță la începutul secolului al XX-lea. 1900-1914”, București, 1977.

Scurtu, I., „Presărați pe-a lor morminte ale laurilor foi”, București, 1978.

Suvorov, V., „Principiile spionajului. Cum funcționa cea mai puternică și cea mai închisă organizație de spionaj a secolului XX”, București, 2016.

Șeicaru, P., „România și Marele Război”, București, 1994.

T. Troncoță, C., „Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceașescu”, București, 1999.

Volkov., V., „Tratat de dezinformare. De la Calul Troian la Internet”, București, f.a.